

De NVVE biedt ondersteuning en advies bij keuzes rond het levenseinde. Het is een snelgroeïende vereniging die de belangen behartigt van 170.000 leden. De NVVE wil waardig sterven bereikbaar maken voor iedereen en stelt daarbij respect voor zelfgemaakte keuzes centraal. De vereniging voert zelf geen levensbeëindigende handelingen uit. Op het bureau in Amsterdam zijn ruim dertig vaste medewerkers in dienst en over het land verspreid werken nog eens 140 consulenten mee aan initiatieven en activiteiten.

Deze brochure geeft een overzicht van keuzes rondom het levenseinde en de hulp die de NVVE kan bieden bij het maken en/of vastleggen van deze keuzes.

Wat is euthanasie?

Bij euthanasie dient de arts een dodelijk middel toe om het leven te beëindigen. Bij hulp bij zelfdoding geeft de arts een dodelijk drankje aan de patiënt die dit zelf opdrinkt. De arts moet de bij wet geformuleerde zorgvuldigheidseisen in acht nemen.

Hierin moet hij vaststellen dat:

- er sprake is van een vrijwillig en weloverwogen verzoek van de patiënt;
- er sprake is van uitzichtloos en ondraaglijk lijden;
- de patiënt is voorgelicht over de medische situatie en vooruitzichten;
- de patiënt zich bevindt in een situ-

atie waarin geen redelijke andere oplossing is;

- er een onafhankelijke arts is geraadpleegd, die de patiënt heeft gezien en schriftelijk zijn oordeel heeft gegeven over de inachtneming van de zorgvuldigheidseisen;
- de levensbeëindiging zorgvuldig is uitgevoerd.

Wat is geen euthanasie?

Bij euthanasie en hulp bij zelfdoding is er sprake van opzettelijk levensbeëindigend handelen. Maar er bestaan ook andere keuzemogelijkheden die kunnen leiden tot een versnelde intreding van de dood. Het gaat dan altijd om een natuurlijke dood.

Bijvoorbeeld: iemand die een behandeling weigert, maakt daarmee de keuze eerder te overlijden. Ook een medische beslissing om te stoppen of niet te starten met een behandeling die volgens de arts zinloos is, zal meestal leiden tot spoedige intreding van de dood. De arts zal een ingrijpende beslissing als stoppen met behandelen altijd vooraf bespreken met de patiënt of als dat niet (meer) mogelijk is met de naasten of de gevolmachtigde. Een andere ingrijpende medische beslissing is palliatieve sedatie. Bij palliatieve sedatie brengt de arts een ongeneeslijk zieke, terminale patiënt in een diepe slaap (sederen). Omdat de patiënt geen voedsel en vocht meer inneemt of toegediend krijgt, zal een natuurlijke dood spoe-

De NVVE biedt:

- **Wilsverklaringen** waarin u uw keuzes kunt vastleggen. Hierdoor is voor artsen en uw naasten duidelijk wat u wilt (zowel digitaal als op papier);
- Het **Adviescentrum** dat informatie en deskundig advies verschaft bij keuzes rond het levenseinde en bemiddelt bij problemen. Als het nodig is, of gewenst, komt een consulent bij u thuis voor een gesprek;
- **Spreekuren** Wilsverklaringen, zowel telefonisch als op diverse locaties in Nederland, waar u kosteloos met al uw vragen over uw (ingevulde) wilsverklaringen terecht kunt;
- Het **Steunpunt levenseinde en dementie** voor leden met (beginnende) dementie en hun naasten;
- Maandelijkse **Regiobijeenkomsten** verspreid over het land met informatie over alles wat met keuzes rond het levenseinde te maken heeft;
- Het kwartaalblad **Relevant**, dat gratis aan leden wordt verstrekt;
- **Overleg met beroepsgroepen** en maatschappelijke organisaties voor (betere) acceptatie van zelfgemaakte keuzes rond het levenseinde;
- Initiatieven die waardig sterven en zelfbeschikking beter bereikbaar maken, zoals oprichting van de **Levenseindekliniek**.

dig intreden. Palliatieve sedatie is dus geen euthanasie en valt niet onder de euthanasiewet, want er is geen sprake van opzettelijk levensbeëindigend handelen.

Verzoek tot euthanasie

Sinds 2002 kent ons land de *Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding*, kortweg euthanasiewet. De wet formuleert de voorwaarden waaronder artsen euthanasie mogen toepassen of hulp bij zelfdoding mogen verlenen. Er moet sprake zijn van uitzichtloos en ondraaglijk lijden en een vrijwillig en weloverwogen verzoek van de patiënt om het leven te beëindigen.

Euthanasie en hulp bij zelfdoding zijn geen recht van de patiënt, evenmin is het een plicht van de arts een verzoek in te willigen. Vragen om euthanasie is altijd mogelijk. Het is aan te raden een euthanasieverzoek schriftelijk vast te leggen als u nog gezond bent.

Hiervoor is de NVVE-wilsverklaring beschikbaar, het zogeheten euthanasieverzoek, waarin u de omstandigheden formuleert waaronder u euthanasie wenst. Deze schriftelijke verklaring is rechtsgeldig in situaties waarin een mondeling verzoek niet (meer) mogelijk is. Een persoonlijke toelichting in hetzelfde document biedt de mogelijkheid de omstandig-

heden te formuleren waaronder het leven voor u ondraaglijk is en u uw arts om euthanasie verzoekt.

Wel of niet behandelen

In Nederland kennen we de WGBo, *Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst*. Op grond van deze wet kan iemand een medische behandeling of ingreep weigeren. Artsen en zorgverleners zijn verplicht de patiënt vooraf uitvoerig te informeren zodat deze een weloverwogen beslissing kan nemen over wel of niet behandelen. Met een NVVE-wilsverklaring, het zogeheten behandelverbod, kunt u vastleggen onder welke omstandigheden u geen medische behandeling meer wilt. U kunt in een persoonlijke toelichting in hetzelfde document uw wensen over ‘voltooid leven’ opnemen. Hierin kunt u vastleggen dat u op een bepaald moment elke gelegenheid wilt aangrijpen om te sterven. U bepaalt zelf wanneer het zover is.

Wilsverklaringen, volmacht niet-reanimerenpenning en getuigenverklaring

De NVVE onderscheidt verschillende verklaringen om specifieke keuzes vast te leggen. Het gaat om:

- behandelverbod;
- euthanasieverzoek;
- niet-reanimerenpenning.

De niet-reanimerenpenning is een op zichzelf staande verklaring en is ooit ontwikkeld door de NVVE. De penning wordt gedragen aan een halsketting en voorzien van pasfoto, handtekening, naam en geboortedatum. Als u deze penning draagt, zal dit opgemerkt worden bij reanimatie. Volgens de wet op de geneeskundige Behandelingsovereenkomst mag u dan niet worden gereanimeerd; overtreding hiervan is strafbaar. De niet-reanimerenpenning wordt sinds juni 2017 uitgegeven door de Patiëntenfederatie Nederland. Voor meer informatie zie: www.patiëntenfederatie.nl/penning

De inhoud en betekenis van het behandelverbod en het euthanasieverzoek zijn hierboven kort toegelicht. Voor meer informatie verwijzen we naar de NVVE-brochure *Toelichting bij de wilsverklaringen* en naar de website (www.nvve.nl).

Deze wilsverklaringen zijn persoonlijk en uitsluitend aan te vragen door leden van de NVVE, zowel op papier als digitaal. Een papieren wilsverklaring wordt in tweevoud verstrekt. Eén exemplaar is voor u zelf, één voor uw (huis)arts. Van de digitale wilsverklaring kunt u zelf het aantal kopieën en de wijze van verspreiding bepalen. Deze moet wel, net als de papieren versie, ondertekend zijn.

Een wilsverklaring kan worden uitgebreid met een volmacht, waarin u vastlegt wie u vertegenwoordigt als u zich niet meer kunt uiten. Deze vertegenwoordiger of gevolmachtigde behartigt dan uw medische belangen en brengt uw wensen onder de aandacht van uw arts(en).

NVVE-leden die in eigen kring onmogelijk een gevolmachtigde kunnen vinden, kunnen om advies vragen bij het Adviescentrum van de NVVE. Als de wilsverklaring niet door de aanvrager zelf kan worden ondertekend vanwege (lichamelijke) beperkingen kan bij de NVVE om een getuigenverklaring gevraagd worden.

Bespreek uw wensen

De NVVE adviseert te praten met uw arts(en) en uw naasten over de keuzes die u zou willen maken aan het einde van uw leven. Uitgesproken voorkeuren en wensen kunt u vastleggen in een NVVE-wilsverklaring. Hiermee informeert u uw arts(en) en uw naasten over uw keuzes. Een schriftelijke wilsverklaring geldt op het moment dat u zich niet meer kunt uiten. Een ingevulde en ondertekende wilsverklaring is echter geen garantie dat uw wensen uiteindelijk ook daadwerkelijk worden ingewilligd. Het is nodig een wilsverklaring van tijd tot tijd met uw arts te bespreken en indien nodig te actualiseren, zodat deze ervan overtuigd blijft dat uw verzoek vrij-

willig en weloverwogen is. Bespreek uw wensen ook regelmatig met uw naasten zodat zij, bijvoorbeeld wanneer u zich niet meer kunt uiten, weten wat u wilt. Het is altijd mogelijk om uw wilsverklaring te herroepen, als uw wensen veranderen.

Wilt u lid worden?

U kunt zich als lid aanmelden via www.nvve.nl. Tevens kunt u lid worden via de ingesloten aanmeldingskaart. Vul de kaart volledig in en stuur die in een gesloten envelop retour naar de NVVE, Antwoordnummer 347, 1000 SL Amsterdam (postzegel niet nodig).

Het lidmaatschap kost € 17,50 per persoon per jaar (vanaf 2020 € 22,50). Als u uitsluitend AOW of bijstand ontvangt, kunt u samen met de aanmeldingskaart een schriftelijk verzoek indienen voor verlaging van het lidmaatschapsgeld tot € 8,- per persoon (vanaf 2020 € 12,50).

Na aanmelding ontvangt u uw lidmaatschapsnummer. Hiermee kunt u zich registreren op www.nvve.nl en krijgt u toegang tot het besloten deel van de NVVE-website Mijn NVVE waar u tevens de digitale wilsverklaringen kunt vinden.

Hebt u nog vragen?

Belt u dan tijdens kantooruren naar de NVVE of kijk voor meer informatie op www.nvve.nl.

Giften, periodieke schenkingen en legaten

U kunt de NVVE op vele manieren steunen. Bijvoorbeeld door middel van een gift, periodieke schenking of legaat. De giften en schenkingen zijn voor de inkomstenbelasting aftrekbaar. Dit geldt ook voor de contributie. De NVVE is erkend als een algemeen nut beogende instelling. Daardoor heeft de vereniging een vrijstelling voor successiebelasting voor legaten en erfstellingen.

Postbus 75331
1070 AH Amsterdam
T 020 620 06 90
info@nvve.nl
www.nvve.nl

IK MELD MIJ AAN ALS LID VAN DE NVVE (invullen in blokletters a.u.b.)

ACHTERNAAM 1:

MAN/VROUW

ACHTERNAAM 2: (MEISJESNAAM)

VOORNAMEN (VOLUIT):

ADRES:

POSTCODE:

WOONPLAATS:

TELEFOONNUMMER:

MOBIEL NUMMER:

GEBORTEPLAATS:

E-MAIL:

GEBORTEDATUM:

IBAN:

Ik machtig de NVVE hierbij om tot wederopzegging **jaarlijks** € 17,50 (vanaf 2020 € 22,50) contributie af te schrijven. Als **extra gift** mag de NVVE daarnaast **jaarlijks** € ..... afschrijven.

Tevens vraag ik

een set wilsverklaringen aan (ontvangst binnen 7 werkdagen) voor € 10,-

Ik machtig de NVVE dit bedrag **eenmalig** van mijn rekening af te schrijven.

PLAATS:

DATUM:

HANDTEKENING:

Uw gegevens worden opgenomen in onze geautomatiseerde administratie.

Stuur de volledig ingevulde kaart in een gesloten envelop aan
NVVE, Antwoordnummer 347, 1000 SL Amsterdam (postzegel niet nodig)

IK MELD MIJ AAN ALS LID VAN DE NVVE (invullen in blokletters a.u.b.)

ACHTERNAAM 1:

MAN/VROUW

ACHTERNAAM 2 (MEISJESNAAM):

VOORNAMEN (VOLUIT):

ADRES:

POSTCODE:

WOONPLAATS:

TELEFOONNUMMER:

MOBIEL NUMMER:

GEBORTEPLAATS:

E-MAIL:

GEBORTEDATUM:

IBAN:

Ik machtig de NVVE hierbij om tot wederopzegging **jaarlijks** € 17,50 (vanaf 2020 € 22,50) contributie af te schrijven. Als **extra gift** mag de NVVE daarnaast **jaarlijks** € ..... afschrijven.

Tevens vraag ik een set wilsverklaringen aan (ontvangst binnen 7 werkdagen) voor € 10,-

Ik machtig de NVVE dit bedrag **eenmalig** van mijn rekening af te schrijven.

PLAATS:

DATUM:

HANDTEKENING:

Uw gegevens worden opgenomen in onze geautomatiseerde administratie.

Stuur de volledig ingevulde kaart in een gesloten envelop aan
NVVE, Antwoordnummer 347, 1000 SL Amsterdam (postzegel niet nodig)